

ישיבת אורות שׂאול

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

יומא דף מספר 6

בס"ד, ר"ז באלול תשע"ט

פתיחה ללימוד על שני השעירים

א. מקראות

1. ויקרא ט"ז – עיינו בפסוקים העוסקים בשני השעירים,
2. חשבו על משמעות תיאור טקס שני השעירים בתורה :
(א) משמעות הזוג – מה הקשר בין שני השעירים?
(ב) מה משמעות הגורל?
(ג) על מה מכפר השעיר הפנימי ועל מה מכפר השעיר המשתלח?
(ד) סמיכת שתי הידיים על ראש השיער המשתלח – האם סמיכה זו דומה לסמיכה רגילה על קרבן?
(ה) מה עושים עם השעיר? מה פשר השילוח למדבר, ומה פשר העזאזל?
3. משנה שבועות א', ד, ו – ראו על מה מכפרים שני שעירי יום הכיפורים.
4. ממליץ לחשוב על משמעות השעירים לאור מושגי ויקרא פרק ד שם יש שני סוגי חטאות – החיצונית והפנימית.
5. רמב"ן ויקרא ט"ז, ח.

ב. יומא – משנה ותוספתא

1. משנה יומא פרק ג', ט; פרק ד', א; פרק ו'.
2. תוספתא כיפורים פרק ב', ב, ט, י; פרק ג', יב-טו

ג. לימד בקיאות בבלי- מה שתספיקו

1. לז., המשנה והגמרא שעליה עד "אשכרוע".
2. לט., המשנה; לט., "אמר ר' ינאי עליית גורל" עד המשנה מא: .:

ישיבת אורות ש"אול

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

יוםא דף מספר 6

בס"ד, ר"ז באלול תשע"ט

רמב"ן ויקרא טז, ח

(ח) וגורל אחד לעזאזל - הר גבוה צוק קשה שנאמר (בפסוק כב) ארץ גזרה, לשון רש"י. ובתורת כהנים (פרק ב ח), לעזאזל, למקום הקשה שבהרים, יכול בישוב, תלמוד לומר המדברה, ומנין שיהא צוק, תלמוד לומר אל ארץ גזרה. ולפי זה יהיה פירוש מלת "לעזאזל" לקשה, והוא כפול הזי"ן כמו עזוז וגבור (תהלים כד ח) :
5 ור"א כתב אמר רב שמואל אף על פי שכתוב בשעיר החטאת שהוא לשם, גם השעיר המשתלח הוא לשם. ואין צורך, כי המשתלח איננו קרבן, שלא ישחט. ואם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת עזאזל תדע סודו וסוד שמו, כי יש לו חברים במקרא, ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז בהיותך בן שלשים ושלש תדענו. והנה ר"א נאמן רוח מכסה דבר, ואני הרכיל מגלה סודו שכבר גלו אותו רבותינו ז"ל במקומות רבים :

10 אמרו בבראשית רבה (סה י) ונשא השעיר עליו (להלן פסוק כב), זה עשו שנאמר (בראשית כז יא) הן עשו אחי איש שעיר, את כל עונותם, עונות תם שנאמר ויעקב איש תם (שם כה כז) :

ומפורש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול (פרק מו), לפיכך היו נותנין לו לסמאל שוחד ביום הכפורים שלא לבטל את קרבנם, שנאמר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הקדוש ברוך הוא לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר החטאת וכל עונותיהם של ישראל עליו, שנאמר ונשא השעיר עליו. ראה סמאל שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים, אמר לפני הקדוש ברוך הוא, רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים, מה מלאכי השרת יחפי רגל כך הן ישראל יחפי רגל ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתיה כך ישראל אין בהם אכילה ושתיה ביום הכפורים. מה מלאכי השרת אין להם קפיצה כך ישראל עומדין על רגליהם ביום הכפורים. מה מלאכי השרת שלום מתווד ביניהם כך הן ישראל שלום מתווד ביניהם ביום הכפורים. מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא כך הן ישראל נקיים מכל חטא ביום הכפורים. והקדוש ברוך הוא שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם ומכפר על המזבח ועל המקדש ועל הכהנים ועל כל עם הקהל שנאמר וכפר את מקדש הקדש וגו', ע"כ אגדה זו. והנה הודיענו שמו ומעשהו :

20 וזה סוד הענין, כי היו עובדים לאלהים אחרים, הם המלאכים, עושים להם קרבנות והם להם לריח ניחוח כענין שנאמר (יחזקאל טז יח יט) ושמני וקטרתי נתת לפניהם, ולחמי אשר נתתי לך סולת ושמן ודבש האכלתיך ונתתיחה לפניהם לריח ניחוח ויהי נאם ה' אלהים. ואתה צריך להתבונן בכתוב במקרא ובמסורת :
והנה התורה אסרה לגמרי קבלת אלהותם וכל עבודה להם, אבל צוה הקדוש ברוך הוא ביום הכפורים שישלח שעיר במדבר לשר המושל במקומות החרב, והוא הראוי לו מפני שהוא בעליו ומאצילות כחו יבא חורב ושממון כי הוא העילה לכוכבי החרב והדמים והמלחמות והמריבות והפצעים והמכות והפירוד והחרבן, והכלל נפש לגלגל מאדים, וחלקו מן האומות הוא עשו שהוא עם היורש החרב והמלחמות, ומן הבהמות השעירים והעזים, ובחלקו עוד השדים הנקראים מזיקין בלשון רבותינו, ובלשון הכתוב (להלן יז ז) שעירים, כי כן יקרא הוא ואומתו שעיר. ואין הכונה בשעיר המשתלח שיהיה קרבן מאתנו אליו חלילה, אבל שתהיה
30 כונתנו לעשות רצון בוראנו שצונו כך :

והמשל בזה, כמי שעשה סעודה לאדון וצוה האדון את האיש העושה הסעודה תן מנה אחת לעבדי פלוני, שאין העושה הסעודה נותן כלום לעבד ההוא ולא לכבודו יעשה עמו, רק הכל נתן לאדון והאדון נותן פרס לעבדו, ושמר זה מצותו ועשה לכבוד האדון כל אשר צוהו, ואמנם האדון לחמלתו על בעל הסעודה רצה שיהיו כל עבדיו נהנין ממנה שיספר בשבחו ולא בגנותו :

ישיבת אורות ש"אול

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

יומא דף מספר 6

בס"ד, י"ז באלול תשע"ט

- 35 וזה טעם הגורלות, כי אילו היה הכהן מקדיש אותם בפה לה' ולעזאזל, היה כעובד אליו ונודר לשמו, אבל היה מעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד, כי שניהם מתנה לה' והוא נתן מהם לעבדו החלק אשר יבא לו מאת השם, הוא הפיל להם גורל וידו חלק להם, כענין שנאמר (משלי טז לג) בחיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו וגם אחרי הגורל היה מעמידו לפני ה' לומר שהוא שלו ואין אנחנו מכוונים בשילוחו אלא לרצון לשם, כמו שאמר (פסוק י) יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אותו וגוי', ולכך לא נשחוט אותו אנחנו כלל:
- 40 ותרגם אונקלוס לשמא דהשם ולעזאזל, כי האחד לשם ה' ולא לו, והשני לעזאזל ולא לשמו של עזאזל: ומפני זה אמרו רבותינו (ת"כ פרק יג ט) ואת חקותי (להלן יח ד), דברים שיצר הרע מקטרג בהם ואומות העולם משיבין עליהם, לבישת שעטנז ופרה אדומה ושעיר המשתלח. ולא מצאו בקרבנות תשובה לאומות העולם עלינו, כי הם על אישי ה', אבל בשעיר המשתלח ישיבו עלינו, כי יחשבו שאנו עושים כמעשיהם. וכן בפרה אדומה, מפני שהיא נעשית מחוץ למחנה, וענינה דומה לענין שעיר המשתלח להעביר רוח הטומאה, כענין שנאמר בעתיד (זכריה יג ב) את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. ומזה תבין טעם כבוס בגדי המשתלח את השעיר לעזאזל והשורף את הפרה, ומה שהזכירו רבותינו (זבחים קד א) בכבוס הבגדים של פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים:
- 45 והנה רמז לך ר"א שתדע סודו כשתגיע לפסוק ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים. והמלה מורכבת, וחביריה רבים. והנה הענין מבואר, זולתי אם תחקור מה ענין לשכלים הנבדלים ולרוחות בקרבן. וזה יודע ברוחות, בחכמת גרומנסי"א, ויודע גם בשכלים, ברמזי התורה למבין סודם, ולא אוכל לפרש. כי היינו צריכים לחסום פי המתחכמים בטבע הנמשכים אחרי היוני אשר הכחיש כל דבר זולתי המורגש לו, והגיס דעתו לחשוב הוא ותלמידיו הרשעים, כי כל ענין שלא השיג אליו הוא בסברתו איננו אמת: